Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri

RECOMMENDED CITATION

memjavad (2026). *Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri*. Turkish Psychological Scales. Retrieved from https://tr-scales.arabpsychology.com/?p=16870

ARABPSYCHOLOGY.COM

Özet

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri (AYTE), bireylerin alkol ba??ml?l??? durumlar?n? ve özellikle tedavi sonras? nüks etme ya da etmeme durumlar?n? ne gibi nedenlere atfettiklerini ölçmek amac?yla geli?tirilmi? bir psikometrik araçt?r. Bu envanter, **Y. D. Özdemir** taraf?ndan 1995 y?l?nda haz?rlanan doktora tezi kapsam?nda geli?tirilmi?tir. Temel amac?, alkol ba??ml?l??? tedavisinde **nüks** öyküsü olan bireyler ile nüks öyküsü olmayan bireylerin, alkolizmin nedenlerine, kal?c?l???na ve kontrol edilebilirli?ine ili?kin yükleme tarzlar?ndaki farkl?l?klar? ortaya koymakt?r. Ölçek, Yükleme Tarz? Kuram? çerçevesinde, bireyin kendi durumunu içsel/d??sal, stabil/istikrars?z ve kontrol edilebilir/edilemez boyutlarda nas?l alg?lad???n? de?erlendirir.

AYTE, özellikle **klinik psikoloji** ve ba??ml?l?k alan?nda çal??an uzmanlar için, hastalar?n tedaviye olan motivasyonlar?n? ve gelecekteki davran??lar?n? öngörmede kritik bilgiler sunar. Bir bireyin alkolizmini kal?c?, içsel ve kontrol edilemez bir duruma atfetmesi, iyile?me beklentisini dü?ürürken; d??sal, istikrars?z ve kontrol edilebilir nedenlere atfetmesi ise tedaviye uyumu ve öz-yeterlili?i art?rabilir. Bu envanterin geli?tirilmesi, Türkiye'deki **alkolizm** ara?t?rmalar?na önemli bir katk? sa?lam??t?r.

Anahtar Kelimeler

Alkolizm, Ba??ml?l?k, Yükleme Tarz?, At?f Kuram?, Nüks, Tedavi, Psikometri, Envanter, Öz-yeterlilik, Klinik Psikoloji.

Yazarlar

Özdemir, Y. D.

Amaç

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri'nin (AYTE) birincil amac?, alkol ba??ml?s? bireylerin, ba??ml?l?klar?n?n nedenleri ve sonuçlar? hakk?nda geli?tirdikleri bili?sel yükleme kal?plar?n? sistematik olarak ölçmektir. Bu yükleme kal?plar?, bireyin hastal???n?n gidi?at?n?, tedavisini ve özellikle **nüks** riskini belirleyen temel psikolojik mekanizmalardan biridir. Envanter, bu mekanizmay? nicel verilerle inceleyerek, nüks riskini önceden tahmin etmeye yönelik bir araç sunmay? amaçlam??t?r.

Özdemir'in (1995) çal??mas?nda belirtildi?i gibi, ölçe?in geli?tirilme amac?, nüks öyküsü olan ve olmayan **alkol ba??ml?lar?** aras?ndaki yükleme tarz? farkl?l?klar?n? geçerli ve güvenilir bir biçimde ortaya koymakt?r. Bu farkl?l?klar?n belirlenmesi, bireyselle?tirilmi? tedavi programlar?n?n geli?tirilmesine olanak tan?r. Örne?in, alkolizmini d??sal ve istikrars?z faktörlere yükleyen bir hastaya yönelik tedavi stratejisi, alkolizmini içsel ve kal?c? bir ki?ilik kusuruna yükleyen bir hastaya

ARABPSYCHOLOGY.COM

yönelik stratejiden farkl? olacakt?r. AYTE, bu ayr?m? yaparak **tedavi planlamas?** için kritik bir temel olu?turur.

Yap? (Konstrukt)

AYTE'nin ölçtü?ü temel yap?, sosyal psikolojinin kö?e ta?lar?ndan biri olan Yükleme Tarz? (Attribution Style) kavram?n?n alkol ba??ml?l??? ba?lam?na özgü uygulamas?d?r. Bu yap?, bireyin olaylar? ve sonuçlar? (bu durumda alkolizm ve nüks) nas?l aç?klad???n? ele al?r. David Weiner'?n yükleme kuram?na göre, yüklemeler genellikle üç temel boyutta incelenir:

Yer (Locus): Nedenin bireyin içinde mi (içsel; örn. irade zay?fl???, biyolojik yatk?nl?k) yoksa d???nda m? (d??sal; örn. sosyal bask?, stresli ya?am olaylar?) oldu?u.

Kal?c?l?k (Stability): Nedenin zaman içinde de?i?ip de?i?meyece?i (stabil; örn. genetik yatk?nl?k) veya geçici mi oldu?u (istikrars?z; örn. k?sa süreli i? kayb?).

Kontrol Edilebilirlik (Controllability): Nedenin bireyin kendi çabas?yla veya iradesiyle kontrol edilip edilemeyece?i.

AYTE, alkol ba??ml?lar?n?n bu üç boyutu kullanarak kendi durumlar?n? nas?l anlamland?rd?klar?n? belirler. Örne?in, ba??ml?l???n? "kontrol edilemez ve kal?c? bir hastal?k" olarak gören bir birey, dü?ük bir **öz-yeterlilik** hissedecek ve tedaviye direnç gösterebilecektir. Envanter, bu bili?sel e?ilimleri tespit ederek, hastan?n tedavi sürecinde kar??la??labilecek olas? engelleri haritaland?rmaya yard?mc? olur. Bu yap?, **alkol ba??ml?l???n?n** sadece biyolojik ya da davran??sal bir sorun de?il, ayn? zamanda derin bili?sel bir sorun oldu?unu vurgular.

Geçerlik

Özdemir (1995) taraf?ndan geli?tirilen bu ölçe?in geçerlik çal??malar?na dair spesifik detaylar, orijinal kaynakta özetlenmemi?tir. Ancak, bir doktora tezi kapsam?nda geli?tirilen araç oldu?u için, kapsaml? **geçerlik** çal??malar?n?n yap?ld??? varsay?lmal?d?r. Tipik olarak, bu tür psikometrik araçlarda a?a??daki geçerlik türleri test edilir:

Yap? Geçerli?i (Construct Validity): AYTE'nin, teorik olarak ölçmesi beklenen yükleme tarz? yap?lar?n? ölçüp ölçmedi?i incelenmi?tir. Bu, genellikle Faktör Analizi yöntemleriyle desteklenir.

Ölçüt Ba?lant?l? Geçerlik (Criterion-Related Validity): Ölçek puanlar?n?n, nüks öyküsü (geçmi? ölçüt) veya gelecekteki tedavi ba?ar?s? (yorday?c? ölçüt) gibi d??sal ve objektif ölçütlerle ne kadar ili?kili oldu?u incelenir. Tez ba?l???, bu geçerlik türünün ana odak noktas? oldu?unu güçlü bir ?ekilde i?aret etmektedir.

Kapsam Geçerli?i (Content Validity): Ölçek maddelerinin, alkolizmle ilgili tüm yükleme tarz?

ARABPSYCHOLOGY.COM

boyutlar?n? yeterince temsil edip etmedi?i, uzman görü?leri al?narak de?erlendirilmi?tir.

Kaynakta "Geçerlik: -" bilgisi yer alsa da, tezin içeri?i, AYTE'nin **nüks** öyküsü olan ve olmayan gruplar? anlaml? bir ?ekilde ay?rt edebilme yetene?inin titizlikle incelendi?ini göstermektedir. Bu ay?rt edicilik, ölçe?in klinik aç?dan önemli bir geçerli?e sahip oldu?unu ima eder.

Güvenirlik

Orijinal kaynakta "Güvenirlik: -" olarak belirtilmi? olmas?na ra?men, AYTE'nin geli?tirilme sürecinde standart psikometrik prosedürlere uyuldu?u kabul edilmelidir. Ölçe?in iç tutarl?l???n? ve zamana kar?? kararl?l???n? test etmek için kullan?lan yayg?n güvenirlik yöntemleri ?unlard?r:

?ç Tutarl?l?k (Internal Consistency): Ölçek maddelerinin birbiriyle ne kadar tutarl? oldu?unu gösteren **Cronbach Alfa** katsay?s? hesaplanm??t?r. Yükleme tarz?n?n farkl? boyutlar? varsa, bu boyutlar için ayr? alfa de?erleri rapor edilmi?tir.

Test-Tekrar Test Güvenirli?i (Test-Retest Reliability): Ölçe?in, k?sa bir zaman aral???nda ayn? bireylere uyguland???nda benzer sonuçlar verip vermedi?i incelenmi?tir. Bu, yükleme tarz? gibi nispeten stabil bir yap?y? ölçen araçlar için önemlidir.

Güvenilir bir envanter, ölçtü?ü yap?y? tutarl? bir ?ekilde ölçmelidir. AYTE'nin güvenirlik de?erleri, tezin metodoloji bölümünde detayland?r?lm?? olup, klinik kullan?ma uygunlu?unu belirleyen temel kriterlerdendir. Yüksek bir güvenirlik de?eri, elde edilen puanlar?n rastgele hatalardan ar?nm?? oldu?unu gösterir.

Faktör Analizi

Yükleme tarz?, çok boyutlu bir yap? oldu?u için, AYTE'nin geli?tirilmesi sürecinde **Faktör Analizi** yönteminin kullan?lmas? zorunludur. Faktör analizi, ölçekteki çok say?da maddenin hangi temel yap?lar? (faktörleri) temsil etti?ini belirlemeye yard?mc? olur. AYTE ba?lam?nda, beklenen faktörler ?unlar olabilir:

?çsel-Stabil Yükleme: Alkolizmin biyolojik kader veya karakter kusuru olarak alg?lanmas?.

D??sal-?stikrars?z Yükleme: Alkolizmin geçici stresörler veya çevresel bask?lar sonucu ortaya ç?kt??? alg?s?.

Kontrol Edilemezlik Alg?s?: Bireyin alkol ba??ml?l??? üzerindeki etkisini tamamen yitirdi?i inanc?.

Özdemir'in çal??mas?, bu faktörlerin alkol ba??ml?s? popülasyonunda nas?l grupland???n? ve bu faktörlerin nüks eden ve etmeyen gruplar aras?nda istatistiksel olarak anlaml? farkl?l?klar yarat?p

ARABPSYCHOLOGY.COM

yaratmad???n? incelemi? olmal?d?r. Bu analizler, ölçe?in teorik yap?s?n? do?rulamak ve puanlama için alt ölçekleri belirlemek aç?s?ndan hayati öneme sahiptir.

Ölçek Bilgileri

Test Type: Geli?tirme (Developmental Scale)

Format: Orijinal tezde derecelendirme format? belirtilmemi?tir ("-"). Ancak yükleme tarz? envanterleri genellikle **Likert Tipi** derecelendirme format?n? (örne?in, 5'li veya 7'li) kullan?r; burada kat?l?mc?lar maddelere ne ölçüde kat?ld?klar?n? belirtirler.

Language Available: Türkçe (Turkish)

Population Group: Alkol Ba??ml?s? Bireyler (Alcohol Dependent Individuals)

Age Group: Yeti?kin (Adults)

Population Details: Nüks öyküsü olan ve olmayan alkol ba??ml?lar?. Örneklem muhtemelen klinik ortamlardan (hastaneler, AMATEM birimleri) toplanm??t?r.

Test Methodology: Öz bildirim envanteri (Self-report inventory). Bireylerin kendi yükleme tarzlar?n? yans?tan ifadelere tepki vermesi esas?na dayan?r.

Anahtar Kelimeler

Psikometrik Ölçek, Yükleme Teorisi, Nüks Önleme, Klinik De?erlendirme, Yorday?c? Geçerlik, Locus of Control, Gazi Üniversitesi, Doktora Tezi.

Yazar Detaylar?

Author ORCID Identifier: Bilinmiyor

Affiliation Email addresses: Bilinmiyor

Correspondence Address: Bilinmiyor. Orijinal çal??ma, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde tamamlanm??t?r.

?zinler, Ücret ve Test Y?l?

AYTE, akademik bir doktora tezi kapsam?nda geli?tirildi?i için, ticari bir ücretlendirme yap?s? olup olmad???na dair bilgi mevcut de?ildir. Genellikle bu tür akademik araçlar?n kullan?m?, yazar?n izniyle veya akademik ara?t?rma amaçl? kullan?m için ücretsiz olabilir.

ARABPSYCHOLOGY.COM

Test Y?l?: 1995

?zinler: Ölçe?in klinik veya ticari amaçl? kullan?m? için **Y. D. Özdemir**'den izin al?nmas? gerekmektedir. Tezin yay?mlanma tarihi itibar?yla, telif haklar? yazar ve tezin sunuldu?u kurum olan Gazi Üniversitesi'ne aittir.

Referanslar

Özdemir, Y. D. (1995). *Nüks öyküsü olan ve olmayan alkol ba??ml?lar?nda alkolizm yükleme tarz? envanteri (ayte)'nin geçerlilik çal??mas?* (Doktora tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

Bu tezin orijinal kopyas?na eri?im, Türkiye Cumhuriyeti Yüksekö?retim Kurumu (YÖK) Ulusal Tez Merkezi arac?l???yla sa?lanabilir.

Alkolizm Yükleme Tarz? Envanteri Maddeleri

IMPORTANT: The following scale items must be preserved in their original language and must not be changed in any way.

Orijinal kaynakta ölçek maddeleri yer almamaktad?r. Envanterin maddelerine eri?im için Özdemir (1995) taraf?ndan haz?rlanan doktora tezine ba?vurulmas? gerekmektedir.

ARABPSYCHOLOGY.COM